

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ТА ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНІСТЬ ПІДХОДІВ У ПОЯСНЕННІ ПСИХІКИ

У статті представлено аналіз нових теоретико-методологічних підходів до пояснення природи психічного. Обґрунтовується можливість використання потенціалу поліпарадигмальності, методологічного плюралізму, ідей постнекласичної психології до її концептуалізації. Розглянуто нові тенденції у поясненні природи психічного: прагнення відійти від пояснення психіки на основі рефлексу; визнання субстанціональності психологічної реальності; розгляд психіки з позиції інформаційно-енергетичних процесів; визнання аказуальності як принципу пояснення психічного, детермінації психічного психічним; відмови від раціональності в поясненні психічного і заміни його метафоричністю, ірраціональністю, інтуїтивністю, міфологізацією психічних явищ і свідомості; прагнення відділити психологію від психофізіології.

Ключові слова: плюралістична методологія, постнекласична психологія, постмодернізм, поліпарадигмальність, психофрактал, аказуальність, психіка, рефлекс, психічні феномени.

В статье представлен анализ новых теоретико-методологических подходов к объяснению природы психического. Обосновывается возможность использования потенциала полипарадигмальности, методологического плюрализма, идей постнекласической психологии к ее концептуализации. Представлены новые тенденции в объяснении природы психического: стремление отойти от объяснения психики на основе рефлекса; признание субстанциональности психики; анализ психики с позиции информационно- энергетических процессов; признание аказуальности как принципа объяснения психики, детерминации психического психическим; отказ от рациональности в объяснении психического и замены ее метафоричностью, иррациональностью, интуитивностью, мифологизацией психических явлений и сознания; стремление отделить психологию от психофизиологии.

Ключевые слова: плюралистичная методология, постнекласическая психология, постмодернизм, полипарадигмальность, психофрактал, аказуальность, психика, рефлекс, психические феномены.

Постановка проблеми. В сучасних умовах методологічної невизначеності психологія активно засвоює та асимілює різні підходи і активно взаємодіє з філософією науки. Значущість обговорення сучасної методологічної ситуації у психології, зокре-

ма, можливості інтеграції різних підходів, подолання методологічної кризи, перспектив плюралістичної та постнекласичної методології пізнання легко усвідомлюється. Огляд публікацій на цю тему за останні 6-7 років свідчить про те, що на початку ХХІ століття розуміння предмета, яке склалося в сучасній науковій психології, вже не задовольняє дослідників, оскільки вважається, що традиційне тлумачення предмета недостатнє для здійснення інтеграції в сфері психологічних знань. Численні публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, наприклад, Давидова В.В., Зінченко В.П., Хомської Є.Д., Чупрікової Н.І. (1997), Брушлінського А.В. (2003), Тихомирова О.К. (1992), де констатується наявність кризи в психології, відзначають, що на даний час в психологічній науці відсутня єдина система в поясненні психічного, в організації та проведенні досліджень. Криза ця, на думку дослідника В.А. Мазілова, глобальна, інтернаціональна і різнопланова [11].

В дослідженнях А.В.Юрєвича представлена системна критика відсутності обґрунтованих методологічних орієнтирів у розвитку психології. В якості основних симптомів загальної кризи психології автор відмічає: відсутність єдиної теоретичної платформи, універсальних критеріїв здобуття знань, її некумулятивність, ослаблення зв'язків між теоретичною і практичною психологією, розчленування цілісної особистості на окремі пізнавальні процеси. Все це, на його думку, призводить до «позитивістського перенапруження психології» [20].

Аналіз основних досліджень. Як відомо, у радянський період у вітчизняній психології сформувався дві розгорнуті фундаментальні концепції: культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій і теорія діяльності, які визначали методологічні засади розвитку психології як галузі наукового пізнання. Упродовж десятиліть вони були ключовими парадигмами вітчизняної психології, в межах яких сформувався традиційні схеми інтерпретації психічного.

Нагадаємо, що поняття «парадигма» було запропоновано Т. Куном і у загальному вигляді означає «визнані всіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають науковій спільноті модель постановки проблем та їх розв'язання» [10, с.17]. Однак, Т. Кун показав у своїх працях, що парадигма у науці не зводиться до загальноновизнаного «взірцевого» досягнення. Вона визначає межі, методи і стандарти наукового дослідження, організацію та зміст підготовки наукових кадрів, задає межі та професійні норми наукового співтовариства тощо. Т. Кун розглядав парадигму

як свого роду наріжний камінь того, що він називав «нормальною наукою». На його думку, термін «нормальна наука» означає дослідження, яке міцно спирається на одне або декілька минулих наукових досягнень, які протягом певного часу визнаються науковим співтовариством як основа для його подальшої діяльності» [10, с.34]. При цьому, як зазначав сам Т. Кун, «складається враження, начебто природу намагаються «втиснути» в парадигму, як у заздальгідь сколочену і доволі тісну коробку. Мета нормальної науки аж ніяк не вимагає передбачення нових видів явищ: явища, які не можна втиснути у цю коробку, часто, по суті, взагалі залишаються поза увагою. Вчені у руслі нормальної науки не ставлять собі за мету створення нових теорій, зазвичай, до того ж вони нетерпимі до створення таких теорій іншими. Навпаки, дослідження в нормальній науці спрямоване на розробку тих явищ і теорій, існування яких парадигма свідомо передбачає» [10, с.50-51].

Теорія розвитку наукового пізнання Т.Куна дозволяє глибше зрозуміти сутність і зміст процесів, які відбувалися у вітчизняній психології, яка розвивалася саме у парадигмальній логіці. Зазначимо, що такі відомі критики поглядів Т.Куна, як І.Лакатес, К.Поппер, П. Фейєрабенд, не заперечували реальність розглянутих ним феноменів, але акцентували увагу на тому, що описана в його працях схема розвитку наукового пізнання не є ані універсальною, ані оптимальною. Предметний аналіз двох ключових парадигм психології радянського періоду неможливий поза (чергової, не першої і не останньої) констатацією факту формування культурно-історичної та діяльнісної парадигм в умовах неподільного панування «єдино наукової марксистсько-ленінської методології». Фактично мова йде про ідеологічне замовлення, що не просто вплинуло, але і, через відомі причини, багато в чому визначило зміст, методологічну базу, особливості дослідницької практики в межах традиційної парадигми дослідження психічного.

Поза сумнівом, культурно-історичний і діяльнісний підходи є абсолютно евристичними фундаментальними концепціями, які мають потужний пояснювальний потенціал та повністю відповідають визначенню наукової парадигми, запропонованому Т. Куном, але вище розглянуті зовнішні чинники не могли не позначитися на поглядах і працях їх засновників, не говорячи вже про інтерпретації і реінтерпретації цих концепцій в контексті прикладних досліджень та реальної соціальної практики. Ідеологічний вплив призводив до нівелювання найбільш вагомих наукових досягнень та найбільш евристичних ідей видатних уче-

них, які можливі в рамках «нормальної науки» (в цьому погляді Т. Кун і К. Поппер співпадають). Наприклад, ряд фундаментальних ідей Л.С. Виготського (про розвиток особистості в процесі розв'язання вікових криз, фактичне визнання суб'єктності дитини в рамках соціальної ситуації розвитку тощо) не отримали вичерпного аналізу в його працях та були пізніше суттєво трансформовані. Подібні тенденції, пов'язані з деформаціями у трактуванні взаємозв'язку свідомості та діяльності, принципу суб'єктності, абсолютизацією провідної діяльності та її ролі у розвитку особистості відбувалися і у межах діяльнісного підходу.

Метою роботи є аналіз сучасної методологічної ситуації у психології, зокрема, сучасних тенденцій змін у трактуванні традиційного предмета психології, можливостей використання, інтеграції різних підходів у напрямку подолання методологічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В епоху «розриву культури» (Б.Л. Пастернак) онтологія радикальних культурно-цивілізаційних зрушень у світі на гносеологічному рівні була наповнена різноманітними «методологічними поворотами», такими як антропологічний, лінгвістичний, історичний, культурологічний, наратологічний, постмодерністський. В них та у нових духовних течіях ХХ ст. (футуризм, акмеїзм, символізм та ін.) втілюється новий світ: багатовимірний, гетерогенний, мозаїчний, багатогранний. Події у ньому можуть бути розглянуті не тільки через причинно-наслідкові детерміністичні зв'язки, але і через зв'язки смислові, синхроністичні (Азроянц Е.А., Харитонов А.С., Шелепін Л.А., 1999), енергетичні, структурні (Лаврухін А.В., 2001; Харре Р., 1995). Не випадкові у ХХ в. популярність теорії самоорганізації І.Р. Прігожина, народження літературного жанру фентезі, (У. ле Гуїн, Р. Желязни, М. Муркок, Young, 1995), поява психологічних концепцій конструкціонізму (Бергер П., Лукман Т., 1995; Джерджен К.Дж., 1995), активне засвоєння мультиметодологічного, герменевтичного, нарратологічного, деконструктивістського підходів (Fax N.J., 1994; Hepburn A., 1999; Holzman L., 1999; Gemin J., 1999; Larsen D.J., 1999; Richer P., 1994; Steenbarger B.N., 1993). Наприкінці ХХ ст. інтелектуальний світ став більш рефлексивним та толерантним. У психології виникли теорії множинної особистості, а в методології ідеї лібералізму та «системного плюралізму». Нормою наукової дискусії стали толерантність та усвідомлення взаємодоповнюваності різних пізнавальних «логік».

Відображенням означених тенденцій стала методологічна ситуація у сучасній психології, що за різними оцінками харак-

теризується як «кризова», дихотомічна, позапарадигмальна тощо. Деякі автори говорять про характерну для психології як «ненормальної» (у кунівському розумінні) науки множинність методологічних підходів і, відповідно, засобів методологічного аналізу [9; 12], деякі акцентують увагу на можливостях постнекласичної парадигми [14]. Різні аспекти аналізу нової методологічної ситуації у сучасній психології представлено у працях українських (Балл Г.О., Рибалка В.В., Кісарчук З.Г., Максименко С.Д., Семіченко В.О., Чепелева Н.В. та ін.) та російських (Аллахвердов В.М., Асмолов О.Г., Василюк Ф.Ю., Деркач А.О., Ільїн В.О., Кудрявцев В.Т., Корнілова Т.В., Гусельцева М.С., Смірнов С.Д., Юревич А.В. та ін.) психологів.

Гусельцева М.С. наголошує, що в методології сучасних досліджень, з однієї сторони, збільшується роль аналізу ситуативного соціокультурного контексту в становленні психологічних конструктів (наприклад, ідентичності), а з іншої сторони, спостерігається постнекласична тенденція розмивання дисциплінарних меж і перехід до проблемно-орієнтованого дослідження [6]. Корнілова Т.В. та Смирнов С.Д. фіксують увагу на методологічному плюралізмі (поліпарадигмальності) як методологічній позиції сучасної науки, яка не може, як вважає Юревич А.В. (2000), базуватися на єдиній психологічній теорії на основі поєднання принципово різних предметів за рахунок «комплексних міжрівневих переходів». Множинність інтерпретацій стає основою методологічного плюралізму як системи поглядів, згідно якої адекватність тих чи інших засобів психологічного аналізу може бути виявлена тільки в процесі методологічного експерименту [9; 12; 17].

На думку багатьох дослідників (Гусельцева М.С., Журавльов А.Л. та ін.), сучасним методологічним викликом для психології стає епоха постмодернізму [14] «глобальний стан цивілізації останніх десятиліть», сукупність «культурних настроїв та філософських тенденцій», пов'язаних із переживанням завершеності певного культурологічного етапу розвитку, «вступу до періоду еволюційної кризи» (Скоропанова І.С., 2001). У вузькому розумінні постмодернізм трактується як нова культурна епоха, тенденція дослідження глобалізації ((Іонін Л.Т., 2000), гетерогенність життєвих контекстів, перехід до інформаційного стану світу (Kvale S., 1994), образ та стиль життя, притаманний суспільствам, які завершили стадію модернізації (postmodern society) (Керімов Т.Х., 1998).

Безпосередньо психологія зустрілася з постмодерністським дискурсом як радикальний конструкціонізм соціальної психології, у системній терапії, в деяких напрямках культурної

психології. Для психології отроцтва постмодернізм є потенційним проблемним полем, оскільки втілює настанову на індивідуальність, варіативність, контекстуальність, вивільнення творчої активності на тлі відмови від створення універсальних схем. Постнекласична раціональність, яка розвивається у соціокультурному контексті постмодерністської культури та інформаційного суспільства, передбачає відкритість знання новому досвіду, міждисциплінарний дискурс, установку на комунікативність та «зв'язку всього з усім».

Починаючи з 1990-х років, нові постнекласичні принципи організації наукового знання втілюються в екзистенційній і культурно-історичній парадигмах, що супроводжується переходом від позитивістського стилю мислення до герменевтичного та культурно-аналітичного. Майбутнє психології, на думку сучасних методологів науки, за соціокультурними і постмодерністськими дослідженнями (Гусельцева М.С., 2004, Keller, Greenfield, 2000). До недоліків гуманістичної психології відноситься ігнорування нею соціокультурних і локальних контекстів розвитку [21]. Гусельцева М.С. вважає, що поєднання традицій гуманістичної (постмодерн) і культурно-історичної психології може стати контекстом, що спонукає методологічне перетворення всієї психологічної науки [6].

Теорія самоорганізації, постмодернізм, історія повсякденності, всі ці напрямки ХХ ст. підготували для психології методологічний переворот: зсув інтересу від універсальних законів до унікальних подій, від загальних схем дослідження до часткового аналізу та множинності інтерпретацій, від «об'єктивізму» до «культурної аналітики».

Постнекласичні принципи організації наукового знання безпосередньо втілюються у пошуках нових підходів до пояснення природи психічного. В якості предмета психології вчені схиляються до розуміння психіки як самостійного феномена, яким його розглядав К. Юнг, та який вважав, що при дослідженні психічного необхідно відмовитись від припущень про біологічну природу процесів, що лежать в їх основі [18, с. 91]. Звідси, розуміючи психічне як самостійний феномен, Юнг припускав думку про те, що пояснення психічного не зводиться лише до причинного пояснення і що можна говорити про психічну енергію й про те, що у психічних процесів мається енергетичний аспект і відтак джерело руху може знаходитись в самій психіці [19, с. 210-215].

Деякі психологи (Клімов Є.А., Василюк Ф.Є., Гальперін П.Я. та ін.) ще в другій половині ХХ ст. висловили думку про

те, що психічне як відображення можна трактувати тільки щодо пізнавальних процесів, щодо створення образів об'єктів, які дозволяють орієнтуватися у середовищі. Орієнтування розуміється як моделювання тенденцій змін в системі «суб'єкт-об'єкт», «організм-середовище», «людина-природа.» Термін відображення, таким чином, вважається недостатнім для визначення особистості, волі, емоцій тощо.

Отже, простежується прагнення вийти за межі розуміння психології як науки про психіку, як властивість мозку. Доктор психологічних наук Донченко О. А. прямо вказує, що не мозок є джерелом психіки, а Децо (Абсолют, Універсум, Матерія, Бог). Мозок тільки посилює ті сигнали, що йдуть від матерії / [7, с.20]. Вона стверджує, що психіка прирівнюється до інформативно-енергетичної субстанції світобудови і має субстанціонально-універсальну природу. Вона є психофракталом і являє собою частину ANIMA MUNDI (світової психіки). Психофрактал – це фрагмент універсальної психіки, який являє сутність людини. Він розглядається як досконалий психологічний регулятор, який найбільш адекватним чином вбудовує свого носія в те середовище, яке стає середовищем його існування. Він є породженням фізичного вакууму як головної складової квантових полів різної природи, яка презентує людину [7, с.27].

Отже, психофрактал – це частина світової психіки, яка структурується в момент з'єднання з тілом індивіда і яка з'єднує людину з всесвітом реально. Інстинктивно дитина ідентифікується зі своїм психофракталом, що відбувається приблизно в першому класі. З цього часу, на думку Донченко О.А., починається психосоціальне перепрограмування дитини на єдиний психокультурний патерн, у відповідності з цінностями суспільства, що є більш-менш насильницьким перепрограмуванням. Для підтримки психічної норми кількість інформаційно – енергетичних сигналів, що надходять в психіку людини, мають дорівнювати кількості сигналів, що повертаються в середовище, тобто здійснюється постійний інформаційно-енергетичний обмін, тому тепер говорять про нову, так звану, психозойну еру існування людства [7].

Автор вказує, що людство охоплене психологічною енергією трьох полів: космічного чи поля вищого розуму, трансцендентного чи ноосферного, де міститься інформація, і світського поля: поля економічної, соціально-комунікативної, технологічної, культурної діяльності людини. Якщо представити ці поля у вигляді піраміди, то можна зазначити, що у західній культурі

ця піраміда перевернута догори вниз і більш розповсюдженим полем виявилось світське, яке має негативний вплив на вищезазначені поля, на відміну від східних вчень, релігій, практик, що пропонують з'єднання людини з природою і його самовдосконалення. Відтак, з позиції сучасної фізики інформаційно-енергетичний потік оцінюється як «фізіологічний корелят» духовного, а психосередовище – це сукупність сфери землі і духовної сфери вищого порядку [7].

Доктор наук Судаков В. К., розглядаючи інформаційний принцип роботи мозку, виділяє декілька рівнів зміни матеріальних носіїв інформації, від тканинного, церебрального, поведінкового, міжпопуляційного до космічного рівня, де проходить взаємодія індивіда і популяції з гео-біоінформаційними сферами Землі. Психічна діяльність, на його думку, цілком будується системними інформаційними процесами і розвивається за загальними законами формування функціональних систем організму [13].

В живих системах інформаційні процеси тісно пов'язані з відкритими Анохіним П. К. функціональними системами, які мають апарат «зчитування інформації – акцептор результату дії». Носіями інформації в функціональних системах є фізико-хімічні процеси. Психофрактал визначає основну метапрограму чи призначення людини. Підтримка з боку інформаційного поля (Бога) дається тим, хто «відпрацьовує» свій фрактал, своє вище призначення.

Головний механізм індивідуального розвитку – це шлях від первинної фрактальної метапрограми до самореалізовуючої індивідуалізації, самості (Юнг К.). Якщо немає ієрархічної впорядкованості внутрішнього світу людини, вона не може бути порядною.

Основними методами розпізнавання психофракталу, його ознаками є наступні: інтуїтивне передчуття, оцінки взаємодії; вміння розпізнавати знаки; пошуки самототожності; потрапляння у своє коло, свою нішу; ефект впізнання «свого» («дежа вю»); надособистісне відчуття обов'язку, відповідальності, глибинне відчуття правильності; вміння бачити себе зі сторони, із надсистеми; відчуття «мого» (ідеали, природа, людина). Метасигналом того, що необхідно зупинитися, є психофрактальне переживання (недиференційоване відчуття пригнічення, тривоги). Показником наближення зрілості фрактала є феномен «малої землі», тобто відчуття в малому загального, космосу, провидіння [7].

Від типу психофрактальної ідентичності залежить рівень цивілізованості і внутрішньої та зовнішньої толерантності. Відповідність особистому психофракталу (психофрактальна іден-

тичність) означає наявність такої структури внутрішніх відносин, які називаються любов'ю, тобто людське тепло виділяє лише людина, яка живе у згоді зі своїм внутрішнім психофрактальним призначенням. З цих позицій старості, як інволюції не існує, настає період щасливого підключення до вищого психофрактального єднання з природою [7].

В сучасній науці мають місце спроби розглянути психіку як один із різновидів квантового поля, тобто як таку, що має польову природу. З точки зору Букалова О. В., кванти полів – це окрема свідомість існуючих істот. Отже, психіка прирівнюється до інформаційно-енергетичного поля, яке розглядається в якості «фізіологічного кореляту» духовного [3, с.5]. Оскільки квантова теорія містить ідею туманного світу, в якому розмивається відмінність між частками і хвилями, деякі психологи пропонують відійти від раціонального пояснення психічних явищ і в якості пояснювальних принципів розглядати невизначеність, багатоплановість, інтуїтивність, метафоричність, як на це вказує дослідник Гусельцева М.С. у своїй статті «Культурно – історична психологія: від класичної до постнекласичної картини світу» (2003).

Автори Іванов А. В. і Болдишева В. А. розробляючи теорію «біполярного відображення», психічне розглядають як функціональне і структуроване відображення, в якому інформаційні перетворення переважають над перетвореннями матерії. З точки зору цих авторів, психічне відображення не є тільки ідеальним, воно являє собою ієрархічну систему підпорядкування матеріального інформаційному. Вищевикладене означає, що перетворення матерії детерміновані організацією інформаційних процесів і, відповідно, якість буття залежить від якості психічного відображення. Ця теорія містить безліч базових положень, головними серед яких є наступні. Психічне відображення – це детермінація інформаційного типу в перетворенні матерії: на рівні свідомості воно є властивістю існуючої матерії, являє собою багаторівневу підсистему в планетарній системі відображення зі зростаючою складністю її організації [1].

Психічне автори даної теорії розглядають як комунікативно – смислове відображення і підкреслюють біполярність чи двоїсту природу відображення: комунікативність (як зв'язок, взаємодія) і смислову направленість явищ буття (смысл, мета, цінність його для існування). В комунікативно – смисловому відображенні якість взаємодії (комунікації) детермінована кількістю смислів (цілей і цінностей) взаємодії.

Класифікація рівнів відображення спирається на диференціацію та інтеграцію форм відображення і, відповідно, виділяється індивідуально психічне відображення і суспільне відображення. В суспільному відображенні чи суспільному психічному виділяють: безпосередню поведінку (вдача); вибір поведінки (моральність); осмислення і створення знань про поведінку (мораль); класифікація знань про поведінку (етика); вироблення системи знань про поведінку (систематична етика); інтеграція всіх наявних у бутті якостей (загальна етика); свідоме врахування змін якостей в бутті (жива етика).

Рівнями складності індивідуального відображення є розсудок – безпосередня поведінка (вдача); розум – вибір поведінки, моральність; інтелект – усвідомлення і створення знань про поведінку (мораль); інфраінтелект – класифікація знань про поведінку (етика); системний інтелект – вироблення системи знань; свідомість – інтеграція всіх представлених у бутті якостей у систему; жива етика – свідоме врахування змінюваних якостей буття [1].

Отже, аналіз публікацій свідчить про прагнення відійти від тотального пояснення психіки на основі рефлексу; визнання частиною вчених субстанціональності психологічної реальності; розгляд психіки не тільки як ідеального явища, але і з позиції інформаційно – енергетичних процесів, як явища, що має польову природу з позицій квантової теорії; визнання аказуальності як принципу пояснення психічного, детермінації психічного психічним; відмови від раціональності в поясненні психічного і заміни його метафоричністю, ірраціональністю, інтуїтивністю, міфологізацією психічних явищ і свідомості; прагнення відділити психологію від психофізіології.

Короткий аналіз сучасної методологічної ситуації у психології, поява вищезазначених тенденцій та принципово нових підходів до пояснення природи психічного дозволяє побачити у сучасній психології тенденцію до реалізації основних ідей і принципів ліберальної теорії пізнання Фейєрабенда П. Перш за все про необхідність використання в сучасних умовах плюралістичної методології (методології дослідницьких програм), що не вимагає усунення теорій, позбавлених емпіричної підтримки (індуктивістський підхід Куна Т.) або що не володіють додатковим емпіричним змістом після порівняння з їх попередницями (фальсифікаційний підхід Поппера К.).

З точки зору плюралістичної методології, «пізнання... не є переліком несуперечливих теорій.., а швидше є океаном вза-

ємно несумісних (мабуть, навіть принципово не порівнюваних) альтернатив, які спонукають одна одну до більш ретельної розробки; завдяки цьому процесу конкуренції всі вони роблять свій внесок у розвиток нашої свідомості [17, с.36].

У концепції Т.Куна була висловлена ідея про «лінзи» (свого роду функціональні органи світосприймання), за допомогою яких учені дивляться на світ. Якщо поглянути на методологію як на систему «лінз», які ми мимоволі міняємо від епохи до епохи, то побачимо, що сучасна європейська наукова (ширше – розумова) культура дозріла для набуття довільного контролю над цим процесом. Для ученого стає звичним завдяки впливу герменевтики, теорій мови (Фіш С., Дерріда Ж.) та в цілому постструктуралізму (з його положенням про те, що увесь світ – це текст) з метою більш продуктивного розуміння міняти ці «лінзи» при роботі з різними текстами.

Висновки. Для нового погляду на сутність психіки необхідно здійснити процедуру «феноменологічної редукції» (Т.Кун), змінити «методологічні лінзи» наукового сприйняття. Йдеться про необхідність звільнити свою свідомість від шаблонів, установок та усталених теорій, відкрити її новому досвіду, подолати усталені установки сприймання. Техніка, яку ми вже засвоїли, непридатна, і тому повинна вибудовуватися в самому процесі читання. Це створює ситуацію, коли продуктивність прочитання (пояснення, прогнозування, інтерпретації) предмета психології суттєво залежить від ефективності вибору «методологічних лінз», які відповідають багатоманітності онтологічної природи психіки.

З огляду на вищесказане, психологія переживає перехід від класичної та некласичної до постнекласичної психології. У всякому разі психологія знаходиться в пошуках свого предмета, принципів та пояснення природи психічного. Використання потенціалу методологічного плюралізму дозволить нівелювати обмеженість традиційної парадигмальної моделі за рахунок розширення світогляду і дослідницького простору, внутрішньої і зовнішньої інтеграції, можливостей використання нових міждисциплінарних досягнень на основі творчого переосмислення, адаптації та інтеграції із змістовно цінними вітчизняними підходами у вивченні психіки як об'єкта дослідження.

Список використаних джерел

1. Болдышева В.А. Сознание как тип функциональной структуры психического отражения / В.А.Болдышева, А.В. Иванов // Мир психологии. – №3 – 2006. – С.108-114.

2. Брушлинский А.В. Психология субъекта / Андрей Владимирович Брушлинский . – М.:ИП РАН; СПб, 2003. – 345 с.
3. Букалов А. О связи психоинформационного пространства со структурой событий в физическом пространстве-времени. Синхроника / А.Букалов // Соционика, ментология и психология личности. – 1999. – №4. – С. 5-6.
4. Гараи Л. Еще один кризис в психологии! / Л.Гараи, М.Кечке // Вопросы философии – №4 – 1997. – С.86-96.
5. Гарбер И.Е. Метапсихология в ХХ1 веке: предмет, структура и методы / И.Е.Гарбар // Психологический журнал. Т.27. – 2006. – №4. –С.106-114.
6. ГусельцеваМ.С. Культурная психология: методология, история, перспективы / Марина Сергеевна Гусельцева.–М.: Прометей, 2007. – 566 с.
7. Донченко Е.А. Фрактальная психология / Елена Андреевна Донченко. – К: Знання, 2005. – 323 с.
8. Зинченко В.П. Методология или «охранная грамота»? / Владимир Петрович Зинченко // Вопросы психологии. – 1997.– №3. – С. 129-131.
9. Корнилова Т.В. К проблеме полипарадигмальности психологических объяснений / Т.В. Корнилова // Психологический журнал. –Том 27. – №5. – 2006 – С. 92–100.
10. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун; / пер.с англ. яз. И.З.Налетова; общ.ред. и послесл. С.Р. Микулинского и Л.А. Марковой // 2е изд./ – М.: Прогресс, 1997. – 300 с.
11. Мазиллов В.А. Методологические проблемы психологи в ХХ1 веке / В.А.Мазиллов // Психологический журнал. – Том 27. – 2006. – №1. – С 23-35.
12. Смирнов С.Д. Методологический плюрализм и предмет психологии/ С.Д.Смирнов // Вопросы психологии. – 2005. – №4. – С.3-8.
13. Судаков К.В. Информационный принцип работы мозга / К.В.Судаков //Психологический журнал. – Том 17.– 1996. – №1. – С.110-118.
14. Теория и методология психологии: Постнеклассическая перспектива / Отв.ред.А.Л.Журавлев, А.В.Юревич. – М.: Изд-во «Ин-т психологии РАН», 2007. – 528 с.
15. Хомская Е.Д. О методологических проблемах современной психологии /Е.Д.Хомская // Вопросы психологии. –1997. – №3. – С.112-125.

16. Чуприкова Н.И. Какой должна быть сегодня научная психология? / Н.И.Чуприкова // Вопросы психологии.–1997. – №3. – С.126-127.
17. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / Пол Фейерабенд; пер. с англ. и нем. яз. А.Л.Никифорова; общ.ред. и вступ. ст. И.С. Нарского. –М.: Прогресс, 1986. – 542 с.
18. Юнг К.Г. Конфликты детской души / Карл Густав Юнг. – М.: Канон,1995. – 256 с.
19. Юнг К.Г. Проблемы души современного человека / Карл Густав // Архетип и символ / Сост. и вступ. ст. А.М.Руткевича. – М.: Renaissans, 1991. – С.203-223.
20. Юревич А.В. Системный кризис психологии/ А.В.Юревич // Вопросы психологии. –1999. – №2. – С.3-11.
21. Kvale S. Postmodern Psychology: A Contradiction in Terms? // Psychology and Postmodernism / Ed. by S. Kvale ets. London: SagePublications1994. –P.31-57.

The analysis of new theoretical and methodological approaches to the meaning of the nature of mental states is represented in the article. The using of potential of poliparadyhmal, methodological pluralism, ideas of postnonclassical psychology to its conceptualization is substantiated. Postnonclassical paradigm and pluralistic methodology of knowledge determine the disciplinary blurring of the analysis in the study of psychological phenomena.

New tendencies in explanation of psychical are considered in the article: an intention to step back from the explanation of psychical on the basis of reflex; the recognition of substanciality of psychological reality; the consideration of psyche from the position of information andenergetic processes; the recognition of occassionality as a principle of explanation of psychical, the determination of psychical by psychical; giving up the rationality in explanation of psychical and its replacement by metaphorical, irracional, intuition, mythologization of psychical phenomena and consciousness; an intention to distinguish psychology from psychophysiology.

Keywords: pluralistic methodology, postnonclassical psychology, postmodernism, poliparadygma, psychofraktal, occassionality, psyche, reflex, psychical phenomena.

Отримано: 5.01.2013 р.